

Dit congres heeft in het verleden plaats gevonden. Kijk op onze [nascholingen pagina](#) voor ons huidig aanbod van congressen, cursussen en opleidingen.

Levens einde en rouw bij mensen met een verstandelijke beperking 31-03-2015 31-03-2015

Handvatten voor communicatie, palliatieve zorg en rouwverwerking

 Dinsdag 31 maart 2015

Programma

OCHTEND: PALLIATIEVE ZORG

09:00

Ontvangst met koffie, thee en uitreiking congresmap

9:30

Opening door de dagvoorzitter

? Jolien van der Kooij, werkzaam in de uitvaartbranche als docent, uitvaartbegeleider, schrijver en adviseur

9:45

Het signaleren van pijn in de palliatieve fase

? Anneke Boerlage, verpleegkundig onderzoeker pijn Erasmus MC-Sophia Kinderziekenhuis

- > Wat is bekend over de prevalentie van pijn bij mensen met een verstandelijke beperking?
- > De nieuwe richtlijn "Signaleren van pijn bij mensen met een verstandelijke beperking"
- > Welke instrumenten zijn er om pijn te meten?
- > Casuïstiek - het signaleren van pijn door middel van de REPOS

10:45

Koffie- en theepauze

11:00

Advance care planning bij mensen met een verstandelijke beperking

Annemieke Wagemans, arts voor verstandelijk gehandicapten Koraal Groep en Expertisecentrum Palliatieve Zorg MUMC

- > De kwaliteit van leven in de laatste levensfase - moet alles wat kan?
- > Advance care planning - beperkingen, dilemma's en keuzes vroegtijdig bespreken
- > Welke rol spelen artsen, begeleiders en familie bij beslissingen rondom het levens einde?

11:45

Ethische dilemma's in de palliatieve fase

Elly Snaterse, geestelijk verzorger Ipse de Bruggen

- › Hoe kan de dilemmamethode als gespreksmethode voor moreel beraad worden ingezet?
- › De zorg rond het levenseinde - levensverlenging of levenskwaliteit?
- › Hoe gaat u om met een verzoek tot palliatieve sedatie van familie?
- › Bespreking casuïstiek

12:30

Afsluiting van de ochtend door de dagvoorzitter met aansluitend lunch

MIDDAG: COMMUNICATIE EN ROUWVERWERKING

13:30

Opening door de dagvoorzitter

Jolien van der Kooij, werkzaam in de uitvaartbranche als docent, uitvaartbegeleider, schrijver en adviseur

- › Hoe uit rouw zich bij mensen met een verstandelijke beperking?
- › Rituelen rond afscheid nemen voor mensen met een verstandelijke beperking
- › Aandachtspunten voor de uitvaart

14:00

Het levenseinde bespreekbaar maken

Marijke Tonino, arts voor verstandelijk gehandicapten en hospice-arts Stichting Prisma Biezenmortel

- › Hoe bereidt u mensen met een verstandelijke beperking voor op het levenseinde?
- › Wat is wel en wat is niet zinvol om te vertellen over de ziekte en het stervensproces?
- › Hoe maakt u het overlijden van een medebewoner bespreekbaar?
- › Communiceren over het levenseinde op verschillende niveaus
- › Ervaringen uit de praktijk

14:45

Koffie- en theepauze

15:00

Het verwerken van verlies bij mensen met een verstandelijke beperking

 Werner van de Wouw, geestelijk verzorger Máxima Medisch Centrum

Marian Maaskant, onderzoekscoördinator Stichting Pergamijn en onderzoeker Gouverneur Kremers Centrum van Maastricht University

- › Hoe bepaalt de sociaal-emotionele ontwikkeling de wijze waarop iemand met een verstandelijke beperking verlies ervaart en ermee om kan gaan?
- › Wat betekent de wijze waarop iemand gehecht is voor zijn vermogen verlies te verwerken?

- > Hoe kunnen mensen met een verstandelijke beperking worden ondersteund bij het verwerken van verlies en het hervinden van een zinvol bestaan?

15:45

Creatieve werkvormen bij rouw en verlies

? **?** **?** **Hennie van Schooten**, creatief therapeut gespecialiseerd in rouw- en verliesverwerking

- > Het rouwproces - welke taken zijn er?
- > Welke materialen zijn er om mensen met een verstandelijke beperking te ondersteunen bij hun verlies?
- > Voorbeelden - welke creatieve werkvormen passen bij de verschillende rouwtaken?

16:30

Afsluiting door de dagvoorzitter